

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2000, sp. zn.: 32 Cdo 2299/98

Leasingovou smlouvu, uzavřenou mezi podnikateli, která není smlouvou o koupi najaté věci podle ustanovení § 489 an. obch. zák., je nutno posuzovat jako tzv. smlouvu nepojmenovanou (inominátní) ve smyslu ustanovení § 269 odst. 2 obch. zák.; práva a povinnosti účastníků se řídí především ustanoveními leasingové smlouvy.

Není-li vymáhaný nárok specifikován skutkově i co do právního důvodu (titulu), např. z titulu náhrady škody nebo z titulu bezdůvodného obohacení, takže skutkový základ žaloby i právní kvalifikace uplatňovaného nároku zůstaly nejasnými a neurčitými, jde ve smyslu ustanovení § 241 odst. 3 písm. b) o. s. ř. o tzv. jinou vadu, jíž bylo řízení postiženo a která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Nejvyšší soud

jako soud dovolací rozhodl ve věci žalobce Z. K., podnikatele - fyzické osoby, proti žalované V leasingové, s. r. o., o zaplacení 907 582 Kč s příslušenstvím k dovolání žalobce, že rozsudek Vrchního soudu v P. ze dne 2. 7. 1998, čj. 5 Cmo 928/96-112, a rozsudek Krajského soudu v H. K. ze dne 18. 10. 1996, čj. 30 Cm 140/95 - 87, se zrušují a věc se vrací soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Vrchní soud v P. jako soud odvolací rozhodl ve shora uvedené věci, že rozsudek soudu prvního stupně se ve vyhovujícím výroku ve věci samé mění tak, že se zamítá žaloba, aby žalované bylo uloženo zaplatit žalobci částku 819 157,90 Kč s 16 % úrokem p.a. od 1. 1. 1995 do zaplacení, a žalobce je povinen zaplatit žalované na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně 12 852 Kč a před soudem odvolacím 49 536 Kč, do 15 dnů od právní moci tohoto rozsudku na účet její zástupkyně.

V předmětné věci soud prvního stupně rozsudkem ze dne 18. 10. 1996, čj. 30 Cm 140/95 - 87, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci částku 819 157,90 Kč s 16 % úrokem p.a. jdoucím od 1. 1. 1995 do zaplacení a na náhradu nákladů řízení částku 44 851,20 Kč. Ohledně částky 88 424,10 Kč s 16 % úrokem p.a. jdoucím od 1. 1. 1995 do zaplacení žalobu zamítl.

Soud prvního stupně vycházel ze zjištění, že dne 28. 9. 1992 byla uzavřena mezi E. L. Dublin, Irsko, zastoupenou žalovanou jako poskytovatelem leasingu, a žalobcem jako uživatelem leasingu leasingová smlouva č. 59/92-Z. Předmětem leasingu bylo vozidlo BMW 325i v pořizovací ceně 51 833,50 DM. Podle bodu V. podmínek leasingu, které jsou součástí smlouvy, byl předmět leasingu pojištěn proti všem obvyklým rizikům na území České republiky a Evropy, přičemž pojistné je zahrnuto v leasingových splátkách s výší spoluúčasti nájemce 10 000 Kč. Dle bodu VIII. podmínek nese nájemce riziko poškození, zničení a ztráty odcizením, i když na takové události nenese vinu, a tyto události jej nezavazují povinnosti platit leasingové splátky. Rozdíl

mezi případným pojistným plněním a skutečnou výší škody vyjádřenou v Kč hradí nájemce. V době uzavření leasingové smlouvy měla žalovaná uzavřenou s K., pojišťovnou, pojistnou smlouvu č. 8058008073 ve znění dodatků č. 1 - 3. Podle této smlouvy je u vozidel v stáří od 18 měsíců do tří let plnění pojišťovny omezeno částkou odpovídající 85 % pořizovací ceny vozidla. Spoluúčast činí 10 000 Kč na každé pojistné události. Téměř rok po uzavření leasingové smlouvy dne 24. 8. 1993 uzavřela žalovaná s pojišťovnou dodatek č. 4, podle něhož se pro případ odcizení motorového vozidla sjednává u vozů od pořizovací ceny 300 001 Kč do pořizovací ceny 1 000 000 Kč spoluúčast ve výši 40 % pojistného plnění a při opravách bylo sníženo pojistné plnění na 250 Kč za jednu hodinu práce v opravě. Dne 24. 10. 1993 bylo předmětné vozidlo poškozeno při dopravní nehodě, opravu vyúčtoval AuTec, spol. s r. o., Praha, částkou 75 891,41 Kč plus 17 455,02 Kč DPH. Z této částky nahradila žalovaná žalobci 48 784 Kč, nezaplaceno zůstalo 18 482 Kč jako rozdíl mezi vyúčtovanou cenou práce a částkou 250 Kč za jednu hodinu. Dne 22. 11. 1993 předložila žalovaná žalobci oznámení o změně výše leasingových splátek a o tom, že od 1. 9. 1993 se spoluúčast při odcizení vozidla zvyšuje na 40 % z pojistného plnění. Proto žalovaná přistoupila na zvýšení pojistného o clo a DPH. Zvýšené pojistné požadovala žalovaná na žalobci, žalobce však odmítl navrženou změnu leasingové smlouvy akceptovat. Dne 5. 7. 1994 bylo vozidlo odcizeno v polském Krakově. Pojišťovna vyplatila žalované na pojistném plnění 398 103,20 Kč. Žalobce jako uživatel leasingu doplatil všechny leasingové splátky a splnil všechny závazky z leasingové smlouvy.

Soud prvního stupně dovodil, že leasingová smlouva je smlouvou nájemní podle § 633 an. obč. zák. Nejedná se o smlouvu o koupi najaté věci podle ustanovení § 489 an. obč. zák. pro absenci písemně zakotveného oprávnění nájemce koupit najatou věc. Nároky ze smlouvy nutno posoudit s ohledem na § 261 odst. 6 obč. zák. podle práva občanského, i když oba účastníci smluvního vztahu jsou podnikateli. Účastníci zakotvili do smlouvy ujednání jdoucí nad rámec povinností a oprávnění vyplývajících ze zákonné úpravy, mj. i závazek nájemce doplatit v případě odcizení předmětu nájmu veškeré splátky. Tato povinnost byla vyvážena závazkem pronajímatele převést nájemci pojistné plnění. Žalobce se choval v souladu se smlouvou a všechny své povinnosti splnil. Žalovaná však uzavřením nevýhodného dodatku č. 4 k pojistné smlouvě porušila smluvní povinnosti vůči žalobci, který neměl proti tomuto postupu obrany. Nájemní smlouva se tak stala zaviněním žalované pro žalobce jednostranně nevýhodnou, což se projevilo vznikem škody. Výše škody odpovídá jednak nevyplacenému pojistnému vypočtenému podle pojistné smlouvy ve znění platném v době uzavření nájemní smlouvy, jedná se tedy o 85 % z pořizovací ceny 51 833,50 DEM po odpočtu 10 000 Kč spoluúčasti, tedy o částku 800 675,90 Kč při kurzu 18,40 DEM platném v den uzavření nájemní smlouvy, a dále o nevyplacené pojistné ve výši 18 482 Kč za práce opravny účtované nad rámec 250 Kč za hodinu práce. Celkem tudíž přiznal soud prvního stupně žalobci na náhradu škody podle ust. § 420 obč. zák. částku 819 157,90 Kč. Výrok o úrocích z prodlení odůvodnil ustanovením § 517 odst. 2 obč. zák. za použití vl. nař. č. 142/1994 Sb.

Žalovaná v odvolání namítala, že leasingová smlouva, kterou nutno kvalifikovat jako smlouvu inominátní ve smyslu § 269 odst. 2 obč. zák., nepředpokládala převod vlastnictví k předmětu leasingu na žalobce. Automobil byl určen ke zpětnému vývozu a byl až do odcizení stále ve vlastnictví žalované. Jeho odcizením tedy žalobce škodu neutrpěl. Žalovaná měla právo na změnu leasingových splátek v případě, změní-li se poplatky spojené s leasingem, za které lze bezesporu pojistné považovat. O změně podmínek byl žalobce informován, jeho souhlas se změnou vyvolanou pojišťovnou nutný nebyl. Právo na pojistné plnění měla dle pojistné smlouvy

žalovaná, nikoli žalobce, přičemž žalovaná neměla závazek převést pojistné plnění na žalobce.

Odvolací soud podle § 212 odst. 1 o. s. ř. přezkoumal napadený rozsudek soudu prvního stupně v odvoláním dotčeném rozsahu a dospěl k závěru, že odvolání je důvodné. Ztotožnil se se skutkovými zjištěními soudu, nesouhlasil však s jeho právním posouzením.

Závěr soudu prvního stupně, že žalobci vzniklo vůči žalované právo na náhradu škody, neobstojí. Ke škodě mělo dojít v důsledku nižšího pojistného plnění ze strany pojišťovny při dvou pojistných událostech, a to poškození vozidla a jeho ztráty odcizením. Právo na pojistné plnění však měla žalovaná jako vlastník vozidla, nikoliv žalobce. Žalovaná ani neměla závazek pojistné plnění na žalobce převést. Žalobci proto tvrzená škoda nevznikla. Proto odvolací soud rozhodl, jak je uvedeno ve výroku jeho rozsudku. Proti tomuto rozsudku podal žalobce dovolání ze dne 27. 8. 1998 s tím, že rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá v podstatné části oporu v provedeném dokazování a spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Podle žalobcova přesvědčení byla mezi účastníky uzavřena leasingová smlouva formou zahraničního finančního leasingu. Podstatou byl dovoz předmětů dlouhodobé spotřeby na vázaný celní záznam a jejich používání na základě úhrady leasingových splátek. Tyto splátky byly účtovány přímo do nákladů podnikatele-žalobce, přičemž pro uznání účtování splátek do nákladů byla stanovena podmínka dva roky trvání leasingové smlouvy a další podmínky, stanovené zákonem o dani z příjmů č. 586/1992 Sb. Tento zahraniční finanční leasing představoval levnější financování z hlediska rozdílu úrokových měr mezi zahraničím a tuzemskem a měl výhodu v postupném splácení ceny vozidla, snížené o dovozní přírážku. Tato přírážka se v průběhu leasingu snižovala, popř. nebyla vůbec uplatněna, bylo-li vozidlo ve vázaném celním oběhu. Nevýhodou zahraničního leasingu bylo, že po ukončení leasingu a převzetí předmětu do vlastnictví za zůstatkovou cenu došlo ke zvýšení zůstatkové ceny o clo a DPH, tedy přibližně o 25 % pořizovací ceny. Následně bylo proto nutné tuto zvýšenou zůstatkovou cenu odepisovat podle odpisových skupin a ponechat předmět leasingu ve vlastnictví podnikatele nejméně po dvojnásobnou dobu jeho odepisování.

Z těchto důvodů účastníci zvolili tento druh leasingu s ujištěním žalované, že při splnění leasingových povinností žalobce získá vůz do svého vlastnictví bez dalšího. Obvyklou podmínkou leasingu byla záloha v určité výši předem a tuto akontaci žalobce zaplatil. Další obvyklou podmínkou je i pojištění vozu, které v rámci leasingových splátek hradil žalobce.

V době odcizení vozidla právní povinnost plnit na základě leasingové smlouvy trvala, žalobce splnil vůči žalované i pojišťovně ohlašovací povinnost podle leasingových a pojistných podmínek. Žalobce vyzval žalovanou k plnění jiným vozidlem téhož druhu, popř. k plnění formou pojistné náhrady. Žalovaná odmítla plnění druhové a nabídla plnění ve formě pojistné náhrady, tj. finanční náhrady, kterou obdržela, popř. měla obdržet od pojišťovny, a to jako "dobrou vůli".

Dovolatel uvádí, že mezi pojišťovnou a žalovanou bylo sjednáno pojištění i pro případ odcizení vozidla v době trvání leasingového vztahu. Rozpor mezi původní pojistnou smlouvou a dodatkem č. 5 k pojistné smlouvě, na který žalovaná přistoupila, jde na její vrub. Podle pojistné smlouvy činí plnění pojišťovny při odcizení vozidla 85 % z pořizovací ceny, uvedené ve faktuře, při spoluúčasti 10 000 Kč. Dle článku V. leasingových podmínek bylo pojistné zahrnuto v

leasingových splátkách a předmět leasingu byl pojištěn proti všem obvyklým rizikům a podle čl. VIII. těchto podmínek nájemce (tj. žalobce) nese riziko ztráty, vzniklé odcizením předmětu leasingu, i když na tom nenese vinu, což je nutno vyložit tak, že žalobce byl povinen platit leasingové splátky i při ztrátě odcizením, ale toto riziko je hrazeno pojistným plněním, na které má žalobce jako nájemce nárok z pojistné smlouvy. Pokud žalovaná přijala pojistné plnění v nižší částce než je 85 % z fakturované ceny vozidla, odporuje to nejen původní pojistné smlouvě, ale i leasingové smlouvě.

Dovolatel dále upozorňuje na článek I. dodatku č. 4 k leasingové smlouvě a namítá, že žalovaná si pojistila podnikatelskou odpovědnost i za ztrátu vozidla odcizením, nemůže se však obohatit bezdůvodně ponecháním si pojistné náhrady za odcizené vozidlo. Hodnota vozidla v době odcizení již byla ve vztahu k leasingovým podmínkám jen 100 DEM oproti pojistné náhradě, která přesáhla 300 000 Kč. Žalovaná neupozornila žalobce na negativní právní důsledky, plynoucí z dodatků k pojistné smlouvě a týkající se výše pojistného plnění, a uvedla jej v omyl. Pokud se žalovaná podle této smlouvy nechovala a zanedbala vymáhání vyššího pojistného plnění od pojišťovny a neodevzdala toto plnění žalobci, způsobila mu škodu. Žalobce uhradil DPH a clo a byl podle celního zákona účastníkem celního řízení, neboť byl tím, pro koho mělo být zboží z dovozu propuštěno. Soudy neprovedly důkazy, navrhované žalobcem v jeho podání, z nichž by vyplynulo, že žalobce jednal v důvěře ve znění leasingové smlouvy o přechodu vozidla do jeho vlastnictví.

Podle názoru dovolatele měla být proto věc po právní stránce po provedení navrhovaných důkazů posouzena tak, že žalovaná má povinnost uhradit žalobci pojistné plnění ze ztráty vozidla vzniklé odcizením ve výši 85 % ceny vozidla a zaplatit mu příslušné úroky z prodlení a náklady řízení.

Dovolatel navrhuje, aby dovolací soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a vrátil mu věc k dalšímu řízení. Nejvyšší soud jako soud dovolací přezkoumal napadené rozhodnutí, neboť dovolání je přípustné, když odvolací soud změnil rozsudek ve věci samé, co do částky 819 157,80 Kč s 16 % úrokem p.a. od 1. 1. 1995 do zaplacení, na zamítavý (ust. § 238 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.).

Dovolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudů prvního stupně a odvolacího, především z leasingové smlouvy č. 59/92 ze dne 28. 9. 1992, uzavřené mezi E. L, se sídlem v Dublinu, Irsko, zastoupenou žalovanou na straně jedné a žalobce na straně druhé a její přílohy č. 1, která je součástí smlouvy.

Příloha č. 1 "Podmínky leasingu" určují, že nájemce, tj. žalobce, je účastníkem celního řízení o propuštění vozidla do vázaného oběhu na celní záznam (čl. II. odst. 1), ke zvýšení leasingových splátek může dojít, pokud se zvýší nebo jsou nově zavedeny daně a poplatky z předmětu leasingu (v daném případě vůz BMW 325i), pokud ovlivňují již uzavřenou smlouvu (čl. III), a v čl. V. Pojištění se stanoví, že předmět leasingu je pojištěn proti všem obvyklým rizikům, pojistné je zahrnuto v leasingových splátkách a výše spoluúčasti nájemce je 10 000 Kč, není-li ujednáno jinak. V čl. VIII. Riziko se určuje, že nájemce nese riziko poškození, ztráty odcizením a předčasného opotřebení předmětu leasingu, i když na tom nenese vinu. Výskyt těchto událostí nezbavuje nájemce povinnosti platit leasingové splátky. Rozdíl mezi případným pojistným plněním a skutečnou výší škody vyjádřenou v Kč hradí nájemce. Podle čl. IX. smlouva

je řádně ukončena uplynutím sjednané doby, která počíná běžet převzetím vozidla nájemcem a uhrazením všech leasingových splátek, odměny, popř. sankcí nebo náhrady škody. Podle závěrečných ustanovení v čl. XII. veškeré změny leasingové smlouvy musí být po vzájemné dohodě uskutečněny písemně ve formě dodatku k leasingové smlouvě.

V oznámení o změně výše leasingových splátek ze dne 22. 11. 1993 žalovaná upravila žalobci - nájemci leasingové splátky vzhledem ke změně podmínek pojištění u pojišťovny K. o zvýšené pojistné a o spoluúčast při odcizení vozidla ve výši 40 % z pojistné částky. Opravená cena spočívala ve zvýšení o 11 145 Kč.

Dále ze smlouvy o obchodním zastoupení ze dne 26. 12. 1991, uzavřené mezi E. L., Irsko na straně jedné (zastoupený) a žalovanou jako zástupcem na straně druhé, plyne, že obchodním případem se rozumí leasingová smlouva, která je odlišena od uzavírání smluv o koupi najaté věci (čl. II. a III. této smlouvy), předpokládá se uzavírání pojištění předmětu leasingu proti všem obvyklým rizikům vlastním jménem na účet zastoupeného se spoluúčasti nájemce (čl. III.), předmět leasingu se stává majetkem zastoupeného, mezi zastoupeným a nájemcem vzniká nájemní vztah (čl. IV). Cena leasingu zahrnuje cenu pojištění, avšak nezahrnuje clo. Ke zvýšení leasingových splátek může dojít, pokud se zvýší daně a poplatky z předmětu leasingu (čl. V.). Konečně podle dodatku k této smlouvě ze dne 20. 10. 1993 poplatky, které vzniknou v souvislosti s návratem vozidel do zahraničí, případně s jejich propuštěním do volného oběhu, nese zástupce ze svého.

Z výše uvedené leasingové smlouvy (v návaznosti na smlouvu o obchodním zastoupení) tudíž vyplývá, že leasingová smlouva mezi žalobcem a žalovanou není smlouvou o koupi najaté věci podle ust. § 489 an. obch. zák. a je nutno ji posuzovat jako smlouvou inominátní, uzavřenou mezi podnikateli (§ 269 odst. 2 obch. zák.). Práva a povinnosti účastníků se řídí především ustanoveními uzavřené leasingové smlouvy. Ze smlouvy nelze dovodit - jak správně konstatoval odvolací soud - že předmět leasingu měl po ukončení smlouvy přejít do vlastnictví nájemce, čemuž nasvědčuje i vázaný tuzemský oběh na celní záznam, tj. s předpokladem zpětného vývozu (návratu do zahraničí), ledaže by byl předmět propuštěn do volného oběhu. Alternativní řešení těchto dvou možností však není předmětem úpravy v leasingové smlouvě. Z leasingové smlouvy nelze taktéž dovodit, že bylo povinností žalované, která sjednávala s příslušnou pojišťovnou smlouvu o havarijním pojištění, aby případné pojistné plnění převedla na nájemce, ač ten měl úhradu pojištění zahrnutou v leasingových splátkách. Rovněž v pojistné smlouvě, uzavřené žalovanou s pojišťovnou dne 7. 2. 1992, bylo ujednáno, že zákazníkovi, který sjednal leasingovou smlouvu, může pojišťovna poukázat plnění jen se souhlasem organizace (tj. žalované), neboť pojistná smlouva vycházela z toho, že pojistné plnění poukazuje pojišťovna pojištěné organizaci (čl. III. pojistné smlouvy). Na druhé straně však z čl. VIII. leasingové smlouvy vyplývá, že nájemce měl hradit pouze rozdíl mezi skutečnou výší škody a pojistným plněním.

Z uvedených skutkových zjištění nelze bez dalšího dovodit, že žalovaná měla bez souhlasu žalobce na základě dodatků ke smlouvě, uzavřených s pojišťovnou, oprávnění jednostranně zvyšovat pojistné a tím i leasingové splátky. Pojistné nelze pojmově považovat za daň či poplatek ve smyslu čl. III. leasingových podmínek.

V souvislosti s vymáhaným nárokem a jeho specifikací odvolací soud ani soud prvního

stupně nezkoumaly, z jakého právního důvodu je ta která součást nároku, který byl předmětem žaloby, žalobcem uplatňována (čl. 3), zda z titulu náhrady škody nebo z titulu bezdůvodného obohacení. Žalobce uplatnil v žalobě nárok na náhradu škody, in eventum však současně i nárok z bezdůvodného obohacení. Jednotlivé položky nákladů vynaložených v souvislosti s leasingovou smlouvou, které zahrnul do uplatňovaného nároku, nicméně přesně nevyčíslil a nespecifikoval v příčinné souvislosti s tím či oním právním důvodem (titulem).

Nelze proto než dojít k závěru, že skutečnost, že skutkový základ žaloby zůstal v průběhu řízení před oběma soudy nejasným a neurčitým a nebylo tak možno podle odpovídající právní kvalifikace o nároku náležitě rozhodnout, je tzv. jinou vadou ve smyslu ust. § 241 odst. 3 písm. b) o. s. ř., již bylo řízení postiženo a která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a k níž musel dovolací soud přihlédnout z úřední povinnosti (ust. § 242 odst. 3 o. s. ř.). V dalším řízení bude rovněž nutno se zabývat otázkou pasivní věcné legitimace žalovaného ve vztahu k leasingové smlouvě a smlouvě o obchodním zastoupení mezi žalovanou a společností E. L., Dublin, a to z hlediska jednotlivých uplatněných nároků resp. právních důvodů (titulů).

Dovolacímu soudu z uvedených důvodů nezbylo, než napadené rozhodnutí odvolacího soudu, jakož i rozhodnutí soudu prvního stupně zrušit a vrátit věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení v intencích tohoto rozhodnutí (ust. § 243b odst. 1, věta za středníkem, a odst. 2 cit. ust. a § 243d odst. 1 o. s. ř.).